

FOU OPPGAVE

VÅR 2022

Bruk av lokalmiljøet i undervisning

Helene Koa Edvardsen

MGLU3111

Kandidatnummer: 10003

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	3
1.0 Innledning.....	4
2.0 Teori	5
<i>2.1 Lokalbasert læring.....</i>	<i>5</i>
<i>2.2 Historiebevissthet.....</i>	<i>5</i>
<i>2.3 Historiske kilder.....</i>	<i>7</i>
<i>2.3 Motivasjon for undervisning</i>	<i>7</i>
3.0 Metode	8
<i>3.1 Valg av metode.....</i>	<i>8</i>
<i>3.2 Kvalitativ metode.....</i>	<i>8</i>
<i>3.3 Fremgangsmåte</i>	<i>9</i>
<i>3.4 Metodekritikk</i>	<i>9</i>
4.0 Drøfting	9
<i>4.1 Resultat av intervju.....</i>	<i>9</i>
<i>4.2 Motivasjon.....</i>	<i>11</i>
<i>4.3 Kognitiv utvikling.....</i>	<i>12</i>
<i>4.4 Læreplan</i>	<i>13</i>
<i>4.5 Utfordringer</i>	<i>15</i>
<i>4.6 Lokal og internasjonal sammenheng.....</i>	<i>17</i>
5.0 Konklusjon	18
6.0 Litteraturliste	20

Sammendrag

Hensikten med denne oppgaven var å se nærmere på hvordan lærere tar i bruk nærmiljøet i undervisning og ulike læringssituasjoner. Jeg valgte å ta utgangspunkt i bombingene av Steinkjer i 1940 der jeg intervjuet fire elever på en skole på Steinkjer. Jeg ønsket å finne ut hva de hadde lært om sitt eget lokalsamfunn under andre verdenskrig og hva de selv ønsket å lære. Oppgaven tar for seg elever på 9. trinn og søker svar på problemstillingen: Hvordan kan man bruke nærmiljøet, og dets historie, i undervisning, og hvilken betydning kan dette ha for elever?

De fire informantene har relativt lik oppfatning av undervisningen på grunnskolen og hvordan lærerne har brukt nærmiljøet. Gjennom intervjuene sitter jeg igjen med et inntrykk av at skolen har gitt størst oppmerksomhet til det som står i lærebøker, og ikke brukt lokalmiljøet aktivt i undervisningen. I denne oppgaven har jeg sett på teori og forskning knyttet til bruk av lokalmiljøet i undervisningen. Bruk av lokalmiljøet i undervisning kan ha stor betydning for elever både kognitivt og sosialt. For elever som har kognitive utfordringer kan bruk av lokalmiljøet i undervisningen fungere som en god ressurs og bidra til videre læring. Ved å starte med noe som er nært og kjent kan de få mer forståelse og knytte dette opp mot videre læring om andre verdenskrig.

Jeg har også i denne oppgaven sett på ulike former av bruk av lokalmiljøet i undervisning med for eksempel bruk av gjenlevende, bygninger, artikler og bøker. Det siste jeg har sett på i denne oppgaven er utfordringer med bruk av lokale hendelser og lokalmiljøet i undervisning. Lærers egen kunnskap og at historien om andre verdenskrig blir mer og mer fortid, kan ha stor betydning for hvorfor lokalmiljøet blir mindre brukt når det kommer til andre verdenskrig.

1.0 Innledning

Andre verdenskrig er noe de aller fleste barn på barneskolen har hørt om og knyttes ofte til faget samfunnsfag i skolen. Jeg tenker at bruk av nærmiljøet i undervisningssammenheng er nyttig. På grunn av lite personlig erfaring omkring temaet ønsket jeg derfor å se nærmere på hvordan dette bidrar til læring. Fortiden er noe som vi aldri får tilbake eller kan endre på. «Fortiden, selve det historiske innholdet, er i seg selv borte for alltid. Det som er med oss videre, er våre menings- og innsiktsgivende forestillinger, basert på tolkninger av og om dette historiske innholdet» (Folkenborg, 2018, s. 28-29). Som Folkenborg (2018) skriver så er fortiden noe som vi må ta med oss videre og fortiden vil nå fortelles gjennom hvordan vi tolker det historiske innholdet vi finner i for eksempel i annet bøker, artikler og litteratur fra fortiden.

På morgenen søndag 21. april så befolkning i Kjerkesvågen, som ligger ca. 2 mil fra Steinkjer, et krigsskip komme innover Beistadfjorden. Befolkningen så tyskerne gå i land og frykten økte hos befolkningen ettersom de allerede viste at engelskmennene hadde gravd skyttergraver og tatt seg til rette. Rundt kl. 1230 21. april kom de første bombeflyene over Steinkjer og begynte å slippe ned sprengbomber og brannbomber over byen. Bombingene av byen fortsatte frem til rundt 19-tiden 21.april. Befolkningen i Steinkjer begynte å rømme fra byen til plasser som Sunnan og Ogndal. De fleste fikk så vidt med seg noen eiendeler på flukten fra bombene. Ettermiddagen 22. april kom flyene igjen over Steinkjer og bebyggelsen ble for alvor brent og sprengt ned. I Steinkjer i 1940 var det ca. 400 eiendommer og etter 22. April var rundt 300 av disse brent ned. Befolkningen hadde mistet alle sine eiendeler og boliger (Hougen, 1978, s. 38).

Empirien jeg har samlet inn i den oppgaven for å se nærmere på bruk av det lokalmiljøet og lokalhistorien i undervisning tar utgangspunkt i bombingene av Steinkjer i 1940 under andre verdenskrig. Jeg vil i oppgaven knytte funnene fra intervjuene til hvordan man kan bruke lokalmiljøet i undervisning slik at elever kan se sammenhenger i historiefaget, og hvilken betydning bruk av lokalmiljøet i undervisning kan ha for elever. Jeg har i denne oppgaven valgt å se på problemstillingen:

Hvordan kan man bruke nærmiljøet, og dets historie, i undervisning, og hvilken betydning kan dette ha for elever?

2.0 Teori

2.1 Lokalbasert læring

Lokalhistorie kan brukes i undervisningen på flere ulike måter. Kjell Fossen er førsteamanuensis i historie ved Universitet i Bergen, og har skrevet en artikkel som er kalt «Identitetsdannelse og lokalbasert læring i historie». Lokalbasert læring i historiefaget handler om bruk av lokalmiljøet i undervisning, enten på skolens eget område med bøker, læremidler eller personer. Samtidig kan lokalbasert læring foregår utenfor skolens område der elevene kan møte lokalmiljøet fysisk for å få en større kontekst og følelse av hva de lærer. Når man tar utgangspunkt i lokalbasert læring i undervisning så vil et etterarbeid være sentralt for at elevene senere skal kunne sette læringen inn i en større kontekst, for eksempel internasjonalt (Fossen, 2005, s. 485).

«Identitet knyttet til hjemstedet forutsetter at man kjenner dets egenart og tradisjon. Her har skolen et spesielt ansvar og spesielle muligheter. Men skal den lykkes, må barn og unges læring og kunnskap knyttes til den nære konteksten utenfor skolen. Det må etableres en kognitiv bro mellom skolen og samfunnet, der hverdagen blir en viktig del av fagets didaktiske innhold. Da kan de unge bli i stand til å stille de store og eksistensielle spørsmålene, som rommer didaktikkens ulike tidsdimensjoner» (Fossen, 2005, s.477).

Fossen (2005) forteller her at bruk av lokalmiljøet i undervisningen kan skje både på skolens område og ut i lokalmiljøet. Det som er viktig er at elevene ser konteksten til hva de gjør både på skolen og i lokalmiljøet. Dette er relevant for hvordan jeg har arbeidet i denne oppgaven med å se på hvordan man kan bruke lokalhistorie i undervisning. Lokalhistorie kan brukes i undervisningen på flere ulike måter, noe som Fossen (2005) skriver.

2.2 Historiebevissthet

Historiebevissthet har mange aspekter. Historiebevissthet handler om hvordan vi tolker og forstår fortiden, samtidig som historiebevisstheten vi danner oss for fortiden også har betydning for hvordan vi ser fremtiden. Elever møter historie på flere arenaer av livet, for

eksempel i skolen, hjemme, spill, tv og bøker. Gjennom alle disse arenaene så formes elevenes historiebevissthet enten de tenker over det eller ikke (Lund, 2020, s. 28-30).

Bøe (2002) forklarer lokalhistorien som en bro der man ser de ulike nivåene av historie. Ved bruk av lokalhistorie i undervisning kan det bidra til å skape en sammenheng i historie og elevene kan selv kjenne seg igjen det som formidles. Det lokale kan også være en ressurs for elevers historiebevissthet ved at de kan se sammenhengen mellom fortid og nåtid, fordi elevene får noe som er konkret og kjent (Bøe, 2002, s.220). Det er flere måter å beskrive det som ligger nært hos elever; det kan være det som er fysisk nære (lokalmiljøet), eller det som omtales som psykologisk nære (det som elevene føler psykisk nærskap til). Dersom man treffer det som er fysisk eller psykologisk nært hos elever så kan det gi historien en større betydning for elevene, og noe de selv opplever som overkommelig. Når man får noe konkret foran seg så kan dette ha stor betydning for historiebevisstheten og forståelsen hos elever (Bøe, 2002, s. 221.222).

Når man velger å bruke lokalbasert undervisning for elevene er det et hjelpemiddel og et mål om at elevenes historiebevissthet skal styrkes og utvikles. Fortiden og historien må gjennom lærer eller andre ressurspersoner formidles til elevene der de kan forstå konseptet og sammenhenger. Dette kan føre til at elevene får dannet et grunnlag for hver enkel elev når det kommer til læring og utvikling. Ved å ta i bruk lokalbasert læring i undervisning så vil man gi elevene et ansikt eller et bilde. Ved et slikt bilde kan de forstå konteksten der det fører til at beslutninger og begrunnelse gir elevene forståelse (Bøe, 2002, s. 136).

Ved å aktivt tenke på historiebevissthet i undervisning så vil man som Bøe (2002) skriver, gi historien et ansikt og at historien gir et nytt syn og bredere forståelse for hvordan fortiden og nåtiden henger sammen. Lokalhistorien kan brukes som et hjelpemiddel for å gi elevene en bredere forståelse for historie, i tillegg til at det kan gi kognitiv og sosial utvikling. Med bruk av en lokalbasert undervisning så kan man ta i bruk annet relevant materiell i undervisningen slik at man kan oppnå å gi historien et nytt ansikt og kontekst for elevene (Bøe, 2002, s.136).

2.3 Historiske kilder

LK20 har i motsetning til den tidligere læreplanen mer fokus på dybdelæring i undervisning. Det gir både lærere og elever mulighet til å gå i dybden på historiefaget. LK20 legger til rette for at elevene selv kan se sammenhenger mellom fortid og nåtid (Lund, 2020, s. 11). For at elevene skal ha utbytte og læring av undervisning som skal hjelpe elevene med å forstå hvordan og hvorfor historien har blitt som den er, så er det sentrale at elevene har motivasjon for å lære (Lund, 2020, s.12). «Hvis historiefaget skal være meningsfylt for elevene og bety noe i deres liv, må det som former elevenes historiebevissthet trekkes inn og gjøres til en del av faget» (Lund, 2020, s. 25). Minnesmerker er knyttet til noe historisk, og ofte finner vi dette i statuer. De har en historisk og symbolsk betydning. Statuer kan i seg selv ses på som historiske kilder og kan også brukes i undervisning (Lund, 2020, s. 112). Bygninger kan også brukes som historiske kilder. Bygninger glir som oftest inn som en del av hverdagsbildet vi har av den bestemte plassen (Lund, 2020, s.113). Statuer og bygninger kan for eksempel brukes til å undervise om nærmiljøet gjennom byvandring for å vise hvordan samfunnet har utviklet seg. Det kan være noe som forteller om de ulike historiske tidene samfunnet har vært gjennom, som kan vise oss historier som til slutt har dannet det samfunnet vi lever i dag.

Tolkninger er ofte knyttet til historiefaget, når man leser tekster, ser bilder eller gjenstander så tolker vi va de betyr. Begrepet tolkning knyttes også til bøker og lærebøker; hva vi leser noe så tolker vi det som står skrevet og lager oss et bilde av det som har skjedd i historien. Historie trenger ikke ses på som fortid, men ses også på som en del av hvordan samfunnet er i dag (Lund, 2020, s. 113-114). Tolkninger er noe som er relevant til flere deler av læreplanen. I den nye læreplanen så har vi fem kjerneelement: undring & utforskning, samfunnskritisk tenking & sammenhenger, demokratiforståelse & deltakelse, bærekraftig utvikling & identitetsutvikling & fellesskap (Utdanningsdirektoratet, 2020).

2.3 Motivasjon for undervisning

Skaalvik & Skaalvik (2018) skriver i sin bok om ulike måter for motivasjon, hvor de bruker Deci & Ryan (1985) sin teori om selvbestemmelse for å se på ulikheten mellom ytre og indre motivasjon. Indre motivasjon handler om selvbestemmende motivasjon som elever utfører av egen interesse og det som skaper interesse hos elevene. Dette har ofte blitt sett på som den

ønskelige motivasjonen. Det vil altså si at elevene arbeider fordi det selv gir de noe, ikke fordi de blir fortalt av en ytre person at de skal gjøre det (Skaalvik & Skaalvik, 2018, s.151). Indre motivasjon hos elever er når de har oppfylt behovene for selvbestemmelse, kompetanse og tilhørighet. For at man skal oppnå indre motivasjon er som nevnt, selvbestemmelse sentral og følelse av kompetanse viktig. Følelse av kompetanse handler om at elevene får oppgaver som de selv føler de har kompetanse nok til å gjennomføre oppgaven de får (Skaalvik & Skaalvik, 2018, s.151).

3.0 Metode

3.1 Valg av metode

Jeg har i denne oppgaven valgt kvalitativ metode, og da nærmere bestemt intervju.

Denne metoden vil gi meg utfyllende svar og legger ikke like mange føringer som en kvantitativ metode ville gjort. En spørreundersøkelse med svaralternativ ville medført en risiko for at informantene ikke fikk besvart utfyllende på spørsmålene og på en måte de selv ønsket. Ved bruk av kvalitativ metode vil jeg kunne bruke intervju som en metode der jeg får stilt spørsmål knyttet til oppgaven, oppfølgingsspørsmål om det skulle være nødvendig eller ønskelig i prosessen. Ved bruk av intervju kan jeg få et dypere svar enn om jeg skulle sendt ut et spørreskjema noe som kan være til nytte under refleksjon og diskusjon senere i oppgaven (Tjora, 2017).

3.2 Kvalitativ metode

Kvalitative metoder for forskning kjennetegnes ofte av nærhet mellom forsker og informanter, og man søker etter informantenes forståelse framfor forklaring (Tjora, 2017, s.24). Intervju er den forskningsmetoden som er mest utbredt i det kvalitative forskningsfeltet. Formålet ved bruken av intervju er å innhente subjektiv informasjon om menneskers opplevelser, og man vil kunne «få innsikt i informantenes egne erfaringer, tanker og følelser» (Dalen, 2011, s.13). Man deler gjerne inn i flere ulike typer intervju, som på hver sin måte kan gi data fra sosiale kontekster. Tjora (2017, s. 113) beskriver den mest utbredte intervjumetoden for semistrukturerte intervju, formålet med bruk av semistrukturert intervju er at man skal få en forståelse for hvilke holdninger og meninger informantene har, noe som i min oppgave er elever. Dersom man bruker semistrukturerte intervju så kan spørsmålene være mer åpne, og man kan la informantene svare dypere på det de ønsker, og så utfyllende som de ønsker.

3.3 Fremgangsmåte

Jeg har valgt å intervju fire elever om deres tanker om undervisningen de har fått hittil i grunnskolen om andre verdenskrig, og da spesielt det som skjedde på Steinkjer der de bor og er oppvokst. I fasen der jeg skulle se på relevante spørsmål bestemte jeg meg for faste spørsmål til hver elev, men jeg skulle holde mulighetene åpne for å stille oppfølgingsspørsmål. Jeg valgte meg ut noen konkrete og noen litt mer åpne spørsmål til elevene. Jeg har også hatt et intervju med en mann som levde under andre verdenskrig og en samtale med elevenes lærer. Samtalen med lærer handlet om hvilken kunnskap hen har om historien til Steinkjer by. De fire elevene jeg har intervjuet har jeg valgt å gi de fiktive navnene Lars, Markus, Nina og Kari som går i 9. klasse på en skole på Steinkjer. Jeg valgte å ta notater fra intervjuet underveis i intervjuet.

3.4 Metodekritikk

I denne oppgaven har jeg intervjuet fire elever som går på samme skole. Jeg kan derfor ikke generalisere at dette gjelder for hele skolen og alle elever. Jeg kunne også valgt kvantitativ metode der jeg kunne tatt utgangspunkt i et større utvalg å ta i bruk i drøftingen, men jeg vurderte at utdypende svar ville gi meg en større forståelse for videre analyse.

4.0 Drøfting

4.1 Resultat av intervju

Drøftingen i denne oppgaven er basert på teori, men jeg vil i denne delen av oppgaven også knytte deler til det som kom frem gjennom intervjuene. Jeg skal se på hvorfor lokalhistorie og bruk av lokalmiljøet kan være en ressurs i undervisning i historiefaget. For områder som Steinkjer, der nesten hele byen ble bygd opp på grunn av bombingene under andre verdenskrig, er det mye historie elevene ser hver dag. Kanskje ble tomten der huset til elevene står bombet under andre verdenskrig? Ble det kanskje bygd opp under eller etter krigen? Hva med de bygningene som faktisk står igjen etter andre verdenskrig? Hvordan kan de tyske soldatene som bombet Steinkjer ha betydning for elevene på Steinkjer i dag?

Det ene spørsmålet jeg stilte til elevene så handler om hvor de fire informantene hadde lært om det som skjedde på Steinkjer under andre verdenskrig. Her var det tydelig at de ikke hadde lært stort om lokale hendelser, men heller det større bilde når det kom til undervisning om

andre verdenskrig. Elevene fortalte at de hadde lært om andre verdenskrig på flere års trinn i løpet av skolegangen. Undersøkelsene jeg har gjort viser altså at lærerne i stor grad bruker lærebøker i undervisning, og ikke annen relevant materiell i planlegging av undervisning selv om de har mye tilgjengelig. «Hvis historiefaget skal være meningsfylt for elevene og bety noe i deres liv, må det som former elevenes historiebevissthet trekkes inn og gjøres til en del av faget» (Lund, 2020, s. 25). Gjennom intervjuene med informantene så kunne bruk av alternative læringsarenaer være en ressurs for å gi undervisningen mening for elevene, og det Lund (2020) skriver om at historiebevissthet trekkes inn i undervisningen. Ved å ta i bruk lokalmiljøet i undervisningen så vil man ha flere alternative læringsarenaer som vil være relevant i undervisning. Minnesmerker, i form av for eksempel statuer og museum, kan gi elevene noe visuelt som gir betydning. Statuer er i seg selv en historisk kilde, som kan gi elevene ny kunnskap og utvikling (Lund, 2020, s.112). I lokalmiljøet er det også flere muligheter der man kan gi elevene nye roller i undervisningen. Nye roller kan også være muligheter der elevene kan få en ny vinkling der elevene ser nye muligheter for å tilegne seg kunnskap.

Når jeg forteller elevene jeg intervjuet om det jeg selv har lært av å snakke med gjenlevende fra Steinkjer blir alle elevene veldig engasjerte og sier at de selv skulle gjerne hørt dette. Nina snakker også under dette spørsmålet om tanken på at det kunne skjedd noe akkurat her vi sitter nå og forteller at hun synes tanken på det er «sykt». Dette viser at elevene blir veldig engasjerte og lærelysten kommer frem når vi begynner å snakke sammen om dette. Deci & Ryan (1985) sin teori om ytre og indre motivasjon vil i dette tilfelle være til stor hjelp. Hvordan kan man som lærer ha en undervisning der elevene selv utfører oppgaver og undervisning som de selv ønsker og de gjør av egen lyst og vilje. Dette tyder på at læreren ikke selv har engasjert seg i hva elevene engasjerer seg for og hva som kunne gitt elevene et godt læringsutbytte i historieundervisning. Ut ifra intervjuene kan det tyde på at bruk av lokale ressurser er noe elevene synes er interessant og de hadde sett en relevans til sitt eget liv. Alle elevene jeg snakket med ønsker at læreren også hadde satt søkelys på det lokale som de har fokusert på andre deler av verden under andre verdenskrig.

Gjennom samtale med læreren til informantene jeg intervjuet fikk jeg vite at de fleste elevene i klassen foreldre og besteforeldre som selv hadde vokst opp i Steinkjer. Det vil si at trolig flere enn de jeg intervjuet har forfedre som selv opplevde det som skjedde april dagene 1940 på Steinkjer. Når elevene lærer om historie, kan det være utfordrende for elevene å se relevans til samfunnet i dag. De fleste elevene har hørt om andre verdenskrig og vet nok at Norge ble okkupert og at tyske soldater sto bak, men for lærere vil det sentrale være å vise hvordan det kan ha betydning for elevene på Steinkjer i dag. For å vise elevene betydningen dette har for elevenes liv i dag så kan bruk av lokale steder, bygninger og personer være eksterne ressurser i undervisningen. Ved å trekke tråder mellom tyskerne, bombing og Steinkjer kan det være en motivasjonsfaktor for elevene at de ser relevansen mellom det som skjedde i 1940 og i dag. Alle de fire elevene jeg intervjuet fortalte at de skulle ønske de hadde lært mer om bombing av Steinkjer i 1940. Lars var den ene av de jeg intervjuet som ikke hadde noen forfedre som selv var oppvokst på Steinkjer og han skulle gjerne ønske han kunne ha lært mer om det som faktisk skjedde de to april dagene i 1940 på Steinkjer. Som de fire elevene jeg intervjuet sa de at de ønsket å lære mer om det som skjedde kan det være en motivasjonsfaktor som tidligere nevnt. Dette kan trekkes til det Skaalvik & Skaalvik (2018) skriver om indre motivasjon.

4.2 Motivasjon

For at elevene skal ha et positivt utbytte av undervisning der elevene opparbeider seg en forståelse for hvordan og hvorfor samfunnet har blitt som det er, så er det sentrale at elevene har motivasjon for å lære (Lund, 2020, s.12). For å skape motivasjon for læring hos elever kan bruk av lokale kilder og historie være en ressurs og motivasjon for videre læring. Indre motivasjon hos elever er når de har oppfylt behovene for selvbestemmelse, kompetanse og tilhørighet (Skaalvik & Skaalvik, 2018, s.12). Indre motivasjon er altså essensielt i undervisning for at man som lærer skal kunne gi elevene en meningsfull undervisning som elevene ser relevans for. For at indre motivasjon skal være mulig er relasjonsarbeid sentralt for at elevene skal klare å oppfylle behovene for selvbestemmelse, kompetanse og tilhørighet for at indre motivasjon skal være mulig. Dagens generasjon på grunnskolen er den siste generasjonen som kan møte gjenlevende, som selv har opplevd og levd under andre verdenskrig.

Dersom bruk av lokalmiljøet og lokale kilder er noe som gir elevene økt motivasjon og læringsutbytte så vil det være innlysende at lærerne tar i bruk ressurser for å gi elevene økt motivasjon og læringsutbytte. Jeg skal se nærmere på hvilke læreplanmål som kan knyttes til hvordan lærere kan ta i bruk lokalmiljøet i undervisningen og fortsatt arbeide med læreplanmål i samfunnsfag. Gjennom informantene mine har jeg tolket at læring av andre verdenskrig på Steinkjer ikke nødvendigvis har handlet om bruk av lokalmiljøet og det som har skjedd der, men heller at det i stor grad har basert seg på Tyskland og det som skjedde ute i verden. Gjennom intervjuene var det et ønske fra elevene som tyder på at dette kunne gi indre motivasjon. For å skape motivasjon for læring hos elever kan bruk av lokale kilder og historie være en ressurs for motivasjon og videre læring, for det er noe de kan føle en tilknytning til.

4.3 Kognitiv utvikling

Tidligere studier har vist at det å ta undervisningen ut av klasserommet og bruke nærområdet rundt skolen kan ha positiv effekt på kognitiv læringsutbytte, sosiale relasjoner, motivasjon og motorisk utvikling (Fjørtoft, 2004). I andre studier har det vist at å benytte seg av alternative læringsarenaer ikke direkte har betydning for mer kognitiv læring, men at elevene kan få et større læringsutbytte dersom den alternative læringsarenaen kan ha betydning senere i dialog i for eksempel etterarbeid (Jordet, 2010; Munkebye, 2012; Remmen & Frøyland, 2015). Dette kan altså tolkes som at selv om det ikke direkte har betydning for kognitiv utvikling i situasjonen, kan det være med på å gi en utvikling på et senere tidspunkt på grunn av bruk av alternative læringsarenaer og lokalmiljøet. Lokalmiljøet er noe som er kjent og alle som bor en plass kan føle tilhørighet til uansett alder. Elever kan forstå tema og det er kan være relevant uavhengig av kognitive og sosiale ferdigheter. Lokalmiljøet kan fungere som en funksjon som kan binde kunnskap sammen og se relevans mellom lokalmiljøet og videre læring. Dersom man tar i bruk eksempler fra lokalmiljøet kan det gi annen teori lettere å forstå (Midtsundstad, 2019). Dersom man i undervisning bruker noe nært hos elevene, er det også med på å skape inkludering og mulighet til forståelse for alle elever uansett kognitiv og sosiale ferdigheter. Enkelte elever kan ta lett på historiefaget, mens andre synes det er mer utfordrende fag knyttet til mye lesing og tolkning. Tolkninger elever kan gjøre i nærmiljøet

kan gi elever en ny forståelse for hvordan de senere kan sette dette i en ny kontekst. For elever er god kunnskap om tolkninger noe som kan være relevant videre i historiefaget og livet.

Lokalmiljøet og det som er nært hos elever, gjennom fortellinger, hendelser, mennesker og miljøet henger sammen med identitetsutvikling (Fossen, 2005, s. 471). Fossen (2005) hevder at dersom man tar lokalsamfunnet inn i undervisningen så vil det essensielle være å koble lokalsamfunnet og skolen sammen slik at elevene ser en sammenheng. Fossen (2005) hevder også at ved å bruke lokalmiljøet i undervisningen vil elevene skape en «bro» mellom nåtidens samfunn og fortiden (Fossen, 2005, s.477). Fossen (2005) går inn på aktualiteten å ta i bruk lokalmiljøet i historieundervisning og hvilken betydning for hvordan lokalmiljøet i undervisningen kan være med på å la elever se sammenhenger som er sentralt i historiefaget. I min forskning har jeg ikke funnet noen teori eller informasjon som motsier det Fossen, Fjørtoft, Midtsundstad med flere påstår. På den andre siden så kan elever ha utfordringer med å se det større bildet internasjonalt i historien. Selv om man ønsker å bygge en bro mellom lokal og internasjonal historieforståelse kan det også være en ulempe å bruke lokalmiljøet i undervisningen. De elevene som synes historiefaget er et utfordrende fag kan få en større utfordring med å skulle skille lokal og internasjonal historie, og samtidig se sammenhenger.

4.4 Læreplan

LK20 har i motsetning til tidligere læreplaner mer vekt på dybdelæring (Lenz, 2020, s. 22). Dette betyr at det gir en mulighet for lærere til å gå mer i dybden på blant annet historiefaget. LK20 legger til rette for at elevene selv kan se sammenhenger mellom fortid og nåtid (Lund, 2020, s. 11). I LK20 står det følgende om dybdelæring: Dybdelæring i fag innebærer å anvende kunnskaper og ferdigheter på ulike måter, slik at elevene over tid kan mestre ulike typer faglige utfordringer individuelt og i samspill med andre (Utdanningsforbundet, 2020). For å se sammenhenger mellom fortid og nåtid blant annet i samfunnet er det en mulighet for samfunnsfaglærere å ta i bruk lokalsamfunnet i undervisningen. For elevene på Steinkjer kan det være relevant å lære om andre verdenskrig ved å ta i bruk det som står om dybdelæring i LK20, ved at de i senere tid kan se en sammenheng mellom noe så lokalt som den byen de bor i og alt det som skjedde ute i verden i 1940 årene.

Når læreren får et større ansvar i tolkning av læreplanen, kan man møte en utfordring med hva man skal gi mest rom i undervisningen. I kompetansemålene på barne- og ungdomstrinnet er det utallige læreplanmål som skal tolkes, analyseres og anvendes i undervisning. I samfunnsfag kan man finne enkelte læreplanmål hvor man kan knytte lokale hendelser til læreplanmål. Ved å bruke lokalmiljøet i form av lokale personer eller bygninger kan man være med å oppfylle kravene for disse læreplanmålene. Læreplanen i samfunnsfag legger til rette for bruk av lokalmiljøet i flere læreplanmål og i den overordnet delen av læreplanen. I kompetansemål etter 2. trinn står det følgende: utforske og beskrive kulturminne og kultur- og naturlandskapet i nærmiljøet (Utdanningsdirektoratet, 2020). Dette kompetansemålet handler om aktivt bruk av nærmiljøet i undervisningen i samfunnsfag. Gjennom å utforske kulturminner i nærmiljøet kan læreren legge til rette for ny kunnskap hos elevene gjennom bruk av lokalmiljøet og kulturminner som for eksempel statuer. Lokalmiljøet er også en plass hvor elevene kan utforske og undre over hvordan og hvorfor samfunnet er blitt som det er, og hvilken betydning det har hatt for nåtiden. Elevene vil også måtte tolke det de ser og opplever.

I den overordnet delen av læreplanen står det presisert at skolen skal gi elevene mulighet til å medvirke i undervisningen og ta medansvar i læringsfellesskapet som skapes med lærerne hver dag (Utdanningsdirektoratet, 2020). I den overordnet delen står det også om bruk av varierte læringsarenaer som skolen kan gi elevene våre livsnære erfaringer som vil være med på å fremme motivasjon og innsikt, og her kan altså lokalmiljøet være med på å bidra til elevenes læringsutbytte, motivasjon og innsikt. Gjennom informantene mine fikk jeg et inntrykk av at elevmedvirkning og bruk av lokalmiljøet ikke var noe de hadde opplevd så mye gjennom grunnskolen. På bakgrunn av det som står i den overordnet delen i læreplanen så tolker jeg at den gir lærere en mulighet til å ta i bruk lokalmiljøet i undervisningen. Flere læreplanmål legger til rette for bruk av lokalmiljøet i flere former i undervisningen i samfunnsfag.

I læreplanen etter 7. trinn er dette et læreplanmål: Reflektere over hvordan møter mellom mennesker har bidratt til å endre hvordan mennesker har tenkt og samfunn har vært organisert (Utdanningsdirektoratet, 2020). Et historisk møte mellom mennesker som har forandret mennesker for hvordan vi har tenkt og samfunnet har vært er akkurat møte mellom tyske soldater i Norge (Steinkjer) og resten av verden. Steinkjer er en av plassene i Norge som fikk

et brått møte med tyskerne som bombet ned husene og byen de bodde i. Ved å la elevene møte lokalmiljøet med interesse og motivasjon så kan det gi elevene ny kunnskap om hvordan samfunnet har utviklet seg og forandret seg på grunn av for eksempel andre verdenskrig.

Det kan også diskuteres om det kunne vært flere læreplanmål og lagt mer til rette i lærebøker for at man kan ta i bruk lokalmiljøet i undervisningen. I denne oppgaven har jeg fokusert på bombingene av Steinkjer i 1940, men dette er relevant for hele landet. Hele landet ble okkupert av tyske soldater og det finnes mye historie i byer og landsbyer som er viktig å formidle i samfunnsfag. Mange byer i landet ble forandret under andre verdenskrig eller gjennom andre deler av historien. Lokalhistorie blir sett på som et hjelpemiddel for å øke elevens historiske forståelse, samtidig som kognitiv og sosial utvikling (Bøe, 2002, s. 136).

4.5 utfordringer

Markus fortalte i intervjuet at han ville hørt fra gjenlevende etter andre verdenskrig.

Underveis når jeg analyserte intervjuene tyder det på at alle elevene skulle ønske lærerne fokuserte mer på bruk av det lokale i undervisning. «Hvis historiefaget skal være meningsfylt for elevene og bety noe i deres liv, må det som former elevenes historiebevissthet trekkes inn og gjøres til en del av faget» (Lund, 2020, s. 25). Andre land i verden er noe elevene har hørt om og kanskje reist på ferie til. Kanskje har noen vært i Berlin og sett berlinmuren. Eller vært i Polen som var det første landet som ble invadert av tyskerne? Selv om elevene kan ha et forhold til land ute i verden så vil det som er nærmest elevene være det lokale som de daglig ser og opplever. En utfordring knyttet til bruk av lokalmiljøet kan altså være at elevene må kunne trekke en tråd mellom det nære, og det som er mer fjernt. Enkelte elever kan ha utfordringer med å se hvordan det kan være en sammenheng mellom historien der de bor, og det som ligger lengre unna. Så selv om bruk av lokalmiljøet i undervisning kan gi enkelte elever et godt utbytte, så kan det for noen være mer utfordrende når de til slutt skal koble det lokale og det fjerne sammen.

I dagens undervisning i samfunnsfag følger lærere lærebøker og læreplaner i undervisningsplanlegging og i gjennomføring av undervisning. Lærebøkene som publiseres og brukes i skolen er felles for hele landet, og dermed vil sjeldent lokale hendelser stå i

lærebøker. I lærebøker må pensum prioriteres, og dermed ser man at mindre plasser i landet ikke får stor plass. Ut fra intervjuene jeg har gjennomført er det tydelig at noen elever har oppfatning av at elevene skal lære det som står i lærebøker, uten at lærer eller elevene selv har noen innflytelse. Folkenborg (2018) skriver om hvordan man beholder fortiden og historien. Det vi lærer om fortiden og historie i dag er tolkninger og egne meninger fra det som har skjedd (Folkenborg, 2018, s. 28-29). Som lærer kan man bruke disse tolkningene som ligger tilgjengelig å dra inn i undervisning. Når man skal lære om historie kan det være ukjent for elevene, og ikke noe de ser en umiddelbar relevans til. Som lærer kan man da ta i bruk ressurser man har tilgjengelig for å gi elevene best mulig utgangspunkt. Dersom andre verdenskrig og den store verden virker fjernt for elever kan nettopp bruk av lokalmiljøet i form av tekster, personer eller plasser gi elevene et nytt syn på tema. Utfordringen til læreren er å klare å knytte det som står læreplan og lærebøker til det man kan finne av ressurser i nærmiljøet, enten i form av personer, bygninger, statuer eller andre historiske kilder som elevene finner interessante.

En annen utfordring med bruk av lokalmiljøet og lokale hendelser er lærernes kunnskap om tema selv. Gjennom en samtale med en mann som selv opplevde bombingene av Steinkjer og flukten fra byen i 1940 fortalte at etterspørselen om materiale og kunnskap har minket gjennom årene. Denne mannen er også en tidligere journalist som blant annet på 50 års markeringen av krigen i Steinkjer skrev hele avisen den aprildagen med egne opplevelser og hans bekjentskap av andre gjenlevende. Han forteller også at tidligere var han flere år på rad med på en årlig uke der skolen på Steinkjer der de brukte alternative læringsarenaer i læring om andre verdenskrig på Steinkjer. Han forteller at dette er 10-15 år siden og lærerne fra den tiden er pensjonerte. Han mener at de nåværende lærerne selv kanskje ikke har kunnskap nok til å undervise og lære elevene om det. Mannen jeg snakket med fortalte meg sin historie under andre verdenskrig, hva han opplevde og hvordan han opplever videre fortelling av historien i skolen. Han peker på flere faktorer som kan være nyttig i undervisning i samfunnsfag og da spesielt på ungdomsskolen. Den første faktoren han peker på er at lærerne selv må sette seg inn i historien og ta i bruk lokale kilder. Informanten forteller om utallige artikler som er skrevet av de som opplevde krigen på nært hold. I disse artiklene og bøkene

fortelles det om hvordan byen ble bombet, hvordan folket flyktet og hvordan livet disse fem årene med tyskerne var for befolkningen.

4.6 Lokal og internasjonal sammenheng

I dagens samfunn har vi fått flere organisasjoner som har kommet på grunn av det verden opplevde under andre verdenskrig. I dag er NATO en veldig relevant organisasjon knyttet til krigen i Ukraina. Flere av elevene som i dag går på grunnskolen vet kanskje ikke hva eller hvem NATO er og hvilken betydning organisasjonen har i dag. Dersom man som lærer skal gå i dybden på NATO så kommer andre verdenskrig inn som et sentralt tema. I utgangspunktet ble NATO dannet som en forsvarsorganisasjon for et felles forsvar mot daværende Sovjetunionen. NATO ble opprettet i 1949, fire år etter avslutningen av andre verdenskrig og er fortsatt relevant og viktig i dag. Dersom elever kan se hvorfor det som skjedde på Steinkjer i 1940 kan ses i sammenheng med hvorfor vi blant annet har fått NATO i dag så har elevene en god historieforståelse. Selv om hendelsene på Steinkjer kan ses på små hendelser i den store helheten så er det fortsatt en sammenheng som kan være viktig for elevene å ha forståelse for. Dersom et land som er medlem av NATO blir angrepet blir det sett på som et angrep på hele organisasjonen, dersom et NATO-land blir angrepet skal de andre medlemslandene hjelpe (Folk og forsvar).

For barn i dag kan det være fjernt å høre om organisasjoner og hvordan de fungerer, men dersom elevene har et godt grunnlag av kompetanse om andre verdenskrig så kan det være lettere å forstå disse organisasjonene som vi i dag har og er medlem av. For å legge et grunnlag i historie hos barn så tror jeg det er viktig at de ser en relevans med det de lærer og hvordan de opplever samfunnet. Akkurat som i undervisning generelt så vil indre motivasjon være sentral i hvordan elever opplever undervisningen og ser mening i det de lærer. NATO og FN er to organisasjoner som kan ses i sammenheng med historien i de ulike lokalsamfunnene vi har i landet i dag. Hvordan vi i dag har et samfunn hvor det ligger til rette for at disse organisasjonene har stor betydning for oss i dag kan ses på som en kontrast til det som skjedde under andre verdenskrig. For noen elever kan det som skjer i andre land i verden virke fjernt, i forhold til lokalsamfunnet som er en del av deres egen hverdag, men med å trekke sammenhenger mellom det lokale og andre kan gi elevene en større forståelse for

hvordan dette er relevant. Dette kan utvikle elevenes historieforståelse. Lars sier at det ikke står i lærebøkene og det er det de bruker i undervisningen. Hva med læreplanen der man kan finne flere læreplanmål som handler om bruk av det lokale i undervisning og se sammenhenger mellom det lokale og videre til den store verden. Allerede i læreplanen etter 4. trinn finner vi læreplanmål som handler om at man skal utforske kulturminner og hvordan mennesker levde i den tiden kulturminnene er fra, og sammenligne med hvordan vi lever i dag (Utdanningsdirektoratet, 2020). I dette læreplanmålet kan akkurat det som skjedde under andre verdenskrig i Steinkjer være en mulighet for at elevene skal lære om det som har skjedd i byen de bor i.

5.0 Konklusjon

I denne oppgaven har jeg sett på hvordan man kan bruke nærmiljøet, og dets historie, i undervisning, og hvilken betydning dette kan ha for elever i skolen. For at elever skal kunne lære så er noe av det mest sentrale at de ser en betydning og mening med det de skal lære. Bruk av lokalmiljø i undervisning kan være en ressurs lærer kan bruke for at elevene skal ha motivasjon og selv se en mening. For at elevene skal se en mening og ha lærelyst så er indre motivasjon det sentrale. Den indre motivasjonen er det man som lærer ønsker at elevene skal ha, og da må lærer ha en god relasjon med sine elever. Gjennom intervjuene med elevene så tydet det på at de elevene ble engasjerte og interesserte når vi snakket om hva som hadde skjedd og betydning det har for hvordan de lever i dag. Dette tyder på at disse elevene hadde en indre motivasjon med bruk av lokalmiljøet i denne sammenhengen.

Bruk av lokalmiljøet i undervisning kan gjøres på flere ulike måter, og ulik betydning for elever. For noen kan det gi en helhetlig forståelse mellom det nære, og det fjerne. For andre så kan det ha betydning for den kognitive utviklingen i senere tid, der bruk av lokalmiljøet i senere tid kan gi utvikling. Ofte så kan bruk av lokalmiljøet være noe der elevene ser en tilhørighet, og historiefaget ikke virket som fjern historie.

Den nye læreplanen som kom i 2020 hadde flere endringer der bruk av lokalmiljøet i undervisning er mer tilrettelagt. Det nye fokuset på dybdelæring og de fire kjerneelementene er eksempler på hvor bruk av lokalmiljøet kan være relevant. Undring og utforskning er noe man kan bruke mye ute i nærmiljøet, det kan for eksempel være gjennom andre personer,

statuer eller bygninger som forteller en historie som må tolkes. I den nye læreplanen er det også nye læreplanmål som må tolkes, og dette kan tolkes ulikt fra lærer til lærer. Utfordringen kan være hva som skal vektlegges og hvilken kunnskap lærer selv har. Selv om det kan være mye historie i byer og bygder, så kan det være en utfordring å se hvordan det kan knyttes til læreplanmål. Læreren sitt forarbeid er sentral i hvordan læreplanen tolkes, læreren velger å gjennomføre undervisning og hvordan de ulike læreplanmålene vektlegges.

Gjennom denne oppgaven viser jeg hvilken betydning bruk av lokalmiljøet i undervisning kan komme elever og lærere til gode. Dersom man som lærere tar i bruk ressursene man har i nærmiljøet så kan man finne utallige historier som elever kan ha stort utbytte av både kognitivt og sosialt. Lokalmiljøet er noe elever har kjennskap til som kan gi de en større historiebevissthet og forståelse ved at de kan se sammenhenger mellom fortid og nåtid, lokal og internasjonal historie. Som lærer og skole så vil det sentrale være å finne de historiske kildene som kan gi elever ny kunnskap og forståelse.

MGLU 3111

Helene Koa Edvardsen

Vår 2022

6.0 Litteraturliste

Bøe, J. B. (2002) *Bildene av fortiden: historiedidaktikk og historiebevissthet*. Kristiansand: Høyskoleforlag

Dalen, M. (2011) *Intervju som forskningsmetode* (2. utg.) Oslo: Universitetsforlaget

Deci, & Ryan, R. M. (1985) *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*

Folkenborg, H. R. (2018) *En fortid – mange fortellinger* (1.utg.) Cappelen Damm Akademisk

Folk og Forsvar. *Undervisningsopplegg: NATOs artikkel 5*.

<https://folkogforsvar.no/tema/undervisning/undervisningsopplegg-natos-artikkel-5-v/>

Fossen, K. (2005). Identitetsdannelse og lokalbasert læring i historiefaget. *Historisk tidskrift* Vol. 84 : 2005 : 3 (Side 471-485.). Oslo: Universitetsforlaget.

Frøyland, M., Remmen, K. B., & Sørvik, G. O. (2016) Name-Dropping or Understanding?: Teaching to Observe Geologically. <https://doi.org/10.1002/sce.21232>

Hougen, O. (1978) *Bombesøndagen i Steinkjer og krigen i Innherred i april dagene 1940* (3. utg.) Steinkjer: Foreningen gamle Steinkjer

Inger Marie; Midtsundstad, Jorunn H. (2019). *Linking School's Local Context to Instruction: An Important Characteristic of the In-Service Teacher Professionalisation in School-In. Supporting Teachers: Improving Instruction. Examples of Research-based Teacher Education..* Waxmann Verlag. Chapter 5. s 77 - 88.

Jordet, A. (2010) *The classroom outdoors. Education is an extended context* Latvia: Cappelen Damm AS

MGLU 3111

Helene Koa Edvardsen

Vår 2022

Lenz, C. (2020) *Demokrati og medborgerskap i Skolen* Oslo: Peldex

Lund, E. (2020) **Historiedidaktikk** en håndbok for studenter og lærere (6. utg.) Oslo: Universitetsforlaget

Munkebye, E. (2012) *Dialog for læring - den utforskende naturfaglige samtalen i uteskole*. Oslo: Universitetet i Oslo.

Tjora, A. (2017) *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3. utg.) Oslo: Gyldendal Forlag AS

Utdanningsdirektoratet (2020) *Dybdelæring* Læreplanverket for kunnskapsløftet 2020. <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/dybdelaring/>

Utdanningsdirektoratet (2020) *Læreplan i samfunnsfag (SAF01-04)* Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. <https://www.udir.no/lk20/saf01-04>

Utdanningsdirektoratet (2020) *Overordnet del*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del?kode=saf01-04&lang=nno>